

Historical Social Research-Historische Sozialforschung, vol. 33, 2008, No.2, Special Issue, edited by Victor Karady /*Elite Formation in the Other Europe (19th.-20th Century)* /*Eliteninformation im "anderen" Europa (19.-20. Jahrhundert)*. Mixed issue. Methods Cliometrics, Köln, 384 pag.

Problematica a fost intens dezbătută în lucrările prezentate la conferința internațională pe tema „Formarea elitelor. Modernizarea și construcția națională”, care a avut loc între 4-5 mai 2007 la Universitatea central europeană din capitala Ungariei.

Reuniunea a fost o primă încercare de succes de a organiza o rețea de promovare a cercetării socio-istorice și de a contribui la definirea conceptului modernizator al elitelor în multe societăți dezvoltate, în special celor ce aparțin unei alte Europe.

Cercetători din ambele părți ale continentului au discutat asupra problematicii, a schemelor metodologice și a rezultatelor cercetării în termeni concreți referitori la elitele post-feudale, recrutarea lor socială, etnică, denominațională și regională, educația, ascendenul poziției, ramificarea internă profesională, cât și orientarea politico-ideologică și strategică, totul cadrat unei posibile perspective comparative. Accentul a fost major așezat pe locul și rolul statelor naționale din centrul și nordul Europei, prin însăși implicarea experților din statele respective.

Cele 16 subiecte au fost abordate în cadrul a patru teme principale: *Conducerea elitelor de la feudalism la statul modern*, *Populația studențească și schimbarea funcțională a universităților*, *Transformarea profesiilor intelectuale*, și *Perspective comparative*. Specialiștii au tratat chestiuni specifice atât statelor scandinave, țărilor mediteraneene, cât și noilor democrații situate între Balcani și țările baltice (Cehia, Polonia, România, Rusia, Slovacia, Ungaria), state naționale care s-au format mai târziu, cu o nouă elită apărută imediat după colapsul sistemului feudal și a relațiilor instituite în cursul secolului al XIX-lea și până la finele Primului Război Mondial.

Au fost făcute comparații în sens geopolitic pe ambele părți, între societățile Europei de Est și de Vest. De asemenea și între țările considerate periferice (din Balcani sau zona Balticii), și asemenea între statele naționale. Formarea elitelor în patriile moderne a fost adeseori subminată de conflicte exprimate atât diverse cazuri legale, de interdicții profesionale, definiții proprii exclusivist colective, organizarea granițelor în raport cu „dușmanii” externi ori cu evoluții mai mult graduale, dar nu mai puțin controversate, unde dihotomia născută între lipsurile colective și capacitățile speciale pentru mobilități persista antagonic, astfel că multe grupuri de interese se aflau în permanență competiție pentru poziția elitară.

Un prim țel a fost colectarea studiilor empirice, privind profilul colectiv, rezultatele și activitățile elitelor în timpul procesului de construcție națională în diverse părți ale Europei, cu o influență specială, dar nu exclusivistă, asupra unor state mici care s-au dezvoltat mai târziu la marginile continentului european. Referințe la Est-Vest, Sud-Nord și alte comparații au fost vizate. Studii pe termen lung (extensii pe mai multe decade sau acoperind regimuri politice similare) ori segmente de elite identice în diferite țări și regiuni, expresii de contraste sociale, etnice, denominaționale sau regionale privind cariere profesionale divergente și destine aferente, au fost intens analizate la modul colectiv.

Opoziția între elitele tradiționale și titulare (nobili, patricieni de origine), pe de o parte, și imigranți, noi veniți, femeile sau cei care s-au definit drept minorități, pe alte parte, au constituit segmente esențiale ale dezbaterilor constructive.

S-a pus accent pe aportul unor cercetători, independent de specializările lor ca istorici, sociologi, în științele politice sau chiar demografi, astfel conferința a putut găzdui savanți de talia unui Christophe Charle (Paris) sau Heinrich Best (Jena) în jurul cărora au gravitat diverși profesioniști din Europa Centrală și de Est, printre ei fiind mulți participanți tineri.

Succesul a fost demonstrat și de faptul că au fost mobilizați cu contribuții numeroși studenți, care au expus notabile analize prosopografice, din Austria, Bulgaria, Cehia, Estonia, Finlanda, Grecia, Ungaria, Norvegia, România, Rusia, Sârbia și Slovacia. De asemenea, a atras atenția colegilor din Olanda, Franța și Germania, ca și a unor specialiști din Algeria și Brazilia.

Comunicările au fost la rândul lor diferite ca mod de abordare, în primul rând datorită faptului că autorii proveneau din teritoriile celor trei foste mari imperii (habsburgic, otoman și țarist). Al doilea aspect este reprezentat de reconversiunea poziției și capacității puterii elitei tradiționale prin sistemul instaurat în urma stratificării economice și a aplicării legilor politice. Cel de-al treilea aspect este de sorginte etnică și confesională, biserica jucând un rol semnificativ în aplanarea situațiilor de multe ori tensionate ale societății. Ultimul aspect e cel al apariției elitei noi, menționând aici raportul dintre creștinii din vestul și estul continentului, excluderea evreilor etc. Mai trebuie luată în considerare și relativa funcție autonomă a educației, pentru că acesta însemna cel dintâi instrument al modernizării și alfabetizării unei colectivități. În final, toate aceste societăți au fost conduse de statusul lor geopolitic, ca până la urmă cu toții să urmeze linia occidentală acceptată drept model general al modernizării sociale.

Aș enumera dintre cercetătorii români care au luat parte la această conferință de la Budapesta atât pe Marius Lazăr, care a prelucrat un ambițios proiect în care a încercat să interpreteze opoziția elitelor, identificabilă pe durata lungă a statului independent România, cât și pe Lucian Nastasă, care a prezentat explicit impactul universitar francofon și germanofon asupra celor care aspirau la edificarea unei cariere academice în România până la sfârșitul erei presocialiste.

Conferința științifică a avut un succes deosebit prin faptul că a promovat cercetarea empirică de origine socio-istorică la elitele moderne și în curs de modernizare, în cazul societăților aflate în prag de dezvoltare, în special al celor aparținând unei alte Europe. Atari reuniuni repetate pot fi utile specialiștilor prin schimbul de idei și de experiență făptuit din punct de vedere conceptual și metodologic în legătură cu multe ipostaze ale unui trecut intelectual comun și, sperăm, ale unui viitor realizat în deplină colaborare.

Adrian Pop

Berichte und Forschungen. Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im Östlichen Europa, Band 16/2009, R. Oldenburg Verlag München 2009, 383 p.

Fondat în 1989, Institutul Federal al Culturii și Istoriei Germane în Europa de Est (BKGE), cu sediul în Oldenburg, este o instituție de cercetare funcționând sub diriguirea departamentului pentru cultură și mass-media (BKM) înființat de guvernul federal. BKGE sfătuiește și susține guvernul federal în toate problemele care afectează direct cercetarea, prezentarea și dezvoltarea culturii și istoriei germane în Europa de Est. Pentru a îndeplini acest mandat, Institutul conlucrează amplu cu mediile științifice internaționale, efectuează elaborate documentare și științifice, coordonând și multe studii interdisciplinare. Spre deosebire de alte instituții regionale, specializate din punct de vedere tehnic și științific, acesta acoperă o extinsă arie geografică și tematică în domenii precum istoria, literatura, etnolingvismul multieuropean și istoria artei. BKGE este implicat prin membrii săi și în procesul de predare desfășurat în cadrul Universității din Oldenburg.

Volumul propus prezentării conține informații despre cercetările în curs și publicațiile recente din domeniul culturii și istoriei provinciilor istorice de est ale Prusiei, și ne informează despre așezările germanilor din Europa de Est, accentul fiind pus pe rapoartele anuale, pe noile cercetări științifice și proiecte de cercetare. Se realizează de asemenea documentația necesară în cercetare și se prezintă instrumente referențiale, în primul rând bibliografiile tematice, precum și o trecere în revistă a arhivelor și bibliografiilor din țările est-europene. Începând cu anul 1998, adnotările publicațiilor recente din țările din Europa Centrală și de Est primesc un loc permanent în „Anuar”, regăsit, de altminteri, și în volumul propus discuției actuale. Principalele studii ale publicației pe anul 2008 se revendică de la însăși structura instituției federale și se referă concret la cele patru domenii menționate.

Autorii utilizează informații despre noile probleme științifice și de cercetare în domeniul istoriei și civilizației din provinciile istorice ale Germaniei de Est (Prusia Răsăriteană, Pomerania și Silezia) și din alte zone extinse din Europa de Est (din Boemia la Marea Baltică, la Vistula și Volga).

Documentația de arhivă, bibliografiile tematice, de cercetare și rapoartele de proiecte sunt principalele domenii de conținut. Sub formă de eseuri compilate într-un mod exemplar, se abordează aspecte individuale ale istoriei, etnologiei europene, lingvisticii, literaturii și istoriei artei. Elaborate într-o deplină cooperarea internațională, „adnotările” din final conțin informații bibliografice despre multe lucrări și publicații culturale din Europa Centrală și de Est.

Drept concluzie, credem că activitățile dezvoltate de către Institutul Federal și reflectate în cadrul „Anuarului” de profil se bazează pe colaborare strânsă a oamenilor de știință și cultură din Germania și statele aflate în centrul și sud-estul continentului.

Adrian Pop

Südost-Forschungen/Internationale Zeitschrift für Geschichte, Kultur und Landeskunde Südosteuropas, Band 67, 2008, München, R. Oldenbourg Verlag, 2009, 602 pag.

Intitulată inițial „Südostdeutsche Forschungen” /Cercetările germane sud-estice (1936) și adoptând ulterior denumirea actuală(1940), publicația cu periodicitate anuală include lucrările unor istorici din Germania și din afara ei, care se ocupă în special cu variate tematici generate de studierea faptului de cultură și civilizație în menționata arie geografico-istorică a continentului. Revista a apărut la mijlocul deceniului patru interbelic al secolului trecut, când în capitala Bavariei a fost edificat institutul de profil menit să analizeze starea națiunii germane din partea de sud și sud-est a Europei, incluzând astfel și componentele ființării minorității respective, difuzată în regiunea focalizată geopolitic. După Al Doilea Război Mondial, conținutul revistei va trata nu numai tematica „germanității”, dar și pe aceea privind destinul prezent al țărilor situate dincolo de Cortina de Fier.

Amintim faptul că institutul în cauză („Südost-Institut”, 1930) a fost recent reorganizat și transferat la Regensburg (2007), pitorească localitate așezată pe cursul Dunării.

Volumul actual păstrează aceeași componentă metodologică și conceptuală interdisciplinară, rămânând receptiv la inserarea contribuțiilor deosebite în formă și fond, începând de la epoca bizantină și până la cea contemporană. După o lectură temeinică a secțiunilor reunite cronologic și tematic, subliniem locul și importanța unor ample și consistente studii de specialitate elaborate în toate câteva limbi de circulație. Remarcabile apar atât varietatea tematică amintită, cât și participarea sporită a contributorilor străini, figuri emblematice ale scrisului istoric din centrul și sud-estul continentului.

Articolele și studiile, tratând despre chestiuni interesante din diverse domenii (geografie, artă, literatură, religie, știință, economie, lingvistică, folclor etc.), confirmă profesionalismul și extensia internațională a problematicii exersate competent de autorii proveniți din diferite țări europene. Merită reiterat faptul că aproximativ 75% din conținutul periodicului este tradițional dedicat rubricii de note bibliografice și recenzii, care include veritabile eseuri critice cu privire la noutatea documentară și interpretativă oferită de cele mai noi apariții în profilul de cercetare a zonei date. Cităm în acest sens câteva lucrări semnificative despre și ale istoriografiei românești din ultima perioadă: Martin Jung (București), *Societatea civilă ca un eveniment de elită? Memorialul de la Sighet, în partea de nord a României, ca un loc de amintire al tiraniei comuniste*, p. 277-294; Ioan Bolovan, Ioan Aurel Pop, *Istoria României. Compendiu*, Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român/Centrul de Studii Transilvane, 2006 (recenzie de Ștefan Ihrig, p. 386-388); Daniel Ursprung, *Legitimarea domniei între tradiție și inovare. Reprezentarea și înscenarea domniei în istoria premodernă și cea ceaușistă românească*, Brașov, Edit. Aldus, Heidelberg, Arbeitskreis für siebenbürgische Landeskunde, 2007 (recenzie de Wim van Meurs, p. 407-409); Ștefan Sorin Gorovei, Maria Magdalena Székely, *Princeps omni laude maior. O istorie a lui Ștefan cel Mare*, Suceava, Edit. Mușatinii, 2005 (recenzie de Cornelius R. Zach, p. 453-455); Maria Magdalena Székely, Ștefan Sorin Gorovei, *Maria Asanina Leoghina. O prințesă bizantină pe tronul Moldovei*, Suceava, Edit. Mușatinii, 2006 (recenzie de Cornelius R. Zach, p. 455-456); Cristian Luca, *Țările Române și Veneția*

în secolul al XVII-lea. *Din relațiile politico-diplomatice, comerciale și culturale ale Țării Românești și ale Moldovei cu Serenissima*, București, Edit. Enciclopedică, 2007 (recenzie de Cornelis R. Zach, p. 470-472); Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr. Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu, Convorbiri. Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României. Convorbiri nedeterminate cu Corneliu Mănescu*, București, Edit. Compania, 2008; recenzie de Betinio Diamant, p. 540; Rudolf R. Gräf, *Palatele țiganilor. Arhitectura romilor în România*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane Cluj-Napoca, Edit. Academiei Române, 2007; recenzie de Cristine Hämmerling, p. 557-559; Narcis Dorin Ion, *Reședințe și familii aristocrate din România*, București, Institutul Cultural Român, 2008 (recenzie de Cornelius R. Zach, p. 559-560).

Considerăm că revista publicată în Germania, dar având o largă adresabilitate datorită caracteristicilor menționate, rămâne un exemplu elocvent de profesionalism și de meditație colectivă asupra fenomenului istoric, în conjuncție cu elementele definitorii ale culturii și civilizației specifice ariei sud-est continentale, și nu numai!

Adrian Pop

Anuar 2009 – Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina, Zrenianin, Edit. ICRV, 2009, 298 p.

Moto: „Oare vor dispărea românii din Voivodina în anul 2050?”
(Traian Trifu Căta)

Așa cum se arată pe coperta primului număr al revistei, ideea publicării unui „Anuar al Institutului de Cultură al Românilor din Voivodina” a apărut odată cu fondarea Institutului, mai precis în momentul propunerii concepției și programului de activitate a viitoarei instituții. Este vorba despre o publicație anuală care vine să lanseze numeroase studii pe diferite teme, în exclusivitate despre Banat, dar să și rotunjească activitatea curentă a institutului, proiectele realizate precum și toate evenimentele din anul respectiv, demarate de etnia română din Voivodina. Este vorba despre o parte importantă dintre românii din Iugoslavia (Banatul iugoslav sau Banatul sârbesc) care au rămas în afara granițelor odată cu delimitările teritoriale ce au avut loc după încheierea primei conflagrații mondiale, respectiv după Conferința de Pace de la Paris.

Întinsă pe o suprafață de 1.300 kmp și răspândită în 42 de localități, populația românească de aici este supusă unei descreșteri continue din cauza unei natalități foarte scăzute. Deși în perioada dintre cele două războaie mondiale, mulți intelectuali români din Banatul sârbesc s-au stabilit în țară sau în alte părți ale lumii, au fost destui aceia care, rămânând pe loc, au început să se organizeze. Ei au reușit să pună bazele unui partid, Partidul Român, putând, astfel, desemna reprezentanți în Adunarea Națională a Iugoslaviei.

Românii din Voivodina au devenit și mai activi după cel de-Al Doilea Război Mondial. Ei au înființat o Uniune Culturală a Românilor, cu un organ de publicitate – săptămânalul „Libertatea”, apărut la Vârșet în anul 1945. Tot aici s-au înființat, în anul 1948, Liecul Român Mixt, iar apoi Teatrul Popular Român. Un succes deosebit pentru românii din Banatul Iugoslav l-a reprezentat întemeierea, în anul 1967, a Societății de Limbă Română a cărei activitate, sub conducerea prof. univ. dr. Radu Florea, s-a concretizat în lucrările: *Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina* și *Analele Societății*.

Pe solul fertil al reușitelor de altădată, înființarea Institutului de Cultură al Românilor din Voivodina – pe data de 10 martie 2008, de către Adunarea Provinciei Autonome Voivodina, prin intermediul Consiliului Național al Minorității Naționale Române din Republica Serbia, respectiv Consiliul Executiv al Voivodinei, urmată, la un an după, de publicarea primului număr din *Anuar*, vine să răspundă unei nevoi fundamentale. După cum bine preciza și dl prof. dr. Costa Roșu, directorul Institutului de Cultură al Românilor din Voivodina, „nu există popor fără istorie, dar istoria există în măsura în care ea este scrisă. Acestor necesități, care subînțeleg afirmarea istoriei noastre și a potențialelor noastre culturale, a capacității noastre de a crea, le vom răspunde valorificând

excepționala tradiție tipografică și a culturii și publicisticii românești, precum și cărțile editate de noi, revistele și anuarul amintit.”

Aflat la fericitul moment de debut, prețioasa revistă a românilor din Banatul sârbesc se dorește a fi „o publicație unică în felul ei, menită unui larg public cititor, indiferent de vârstă, pregătire și interesele pe care le manifestă.” Cuprinsul este unul variat, de la abordări lingvistice, demografice, istorice la cele sociologice și antropologice. Cei care publică sunt persoane cunoscute sau mai puțin cunoscute în sferele lor de activitate fapt ce reflectă dorința sinceră a editorilor de a solidariza toate forțele intelectuale ale națiunii, indiferent de domeniul concret în care se manifestă ele, de la universitari la slujitori ai bisericii, la artiști, scriitori și ziariști etc.

Socotind simbolic debutul foarte reușit al acestui „Anuar”, se poate spune că el reprezintă o veritabilă poartă deschisă spre multiculturalitate, spre dialogul constructiv între confesiuni și etnii, dar mai ales între cultura română și cea sârbă. Este o modalitate fericită de a promova cercetări diverse și de a oferi publicului larg cele mai importante reușite din domeniul cultural, folcloric, etnografic, lingvistic și istoric. Într-o Europă care se globalizează și care pare să-și uite rădăcinile creștine și tradițiile de altădată, valorificarea propriului tezaur cultural, moștenit din trecut, are menirea de a da o mare șansă viitorului. După cum bine spunea Alexandru Vlahuță: „...datinile, proverbele, muzica și poezia sunt arhivele popoarelor, iar cu ele se poate constitui trecutul lor îndepărtat. Căci nu există bucurii mai de preț ca averea de cuget și simțire inclusă și păstrată cu sfântă grijă de-a lungul vremurilor în adâncul sufletului românesc...”

În acest spirit, cu speranța unor succese la fel de frumoase în continuare, dar și cu deplină încredere în deosebita putere de creație a tuturor românilor din Banatul sârbesc, nu putem să nu le dorim lor, dar mai ales tânărului „Anuar”, AD MULTOS ANNOS! Dar mulți, foarte mulți, cât mai mulți peste anul 2050...

Attila Varga